

ZAUWAŻALNE

Raport ewaluacyjny z realizacji
Programu polityki kulturalnej Miasta
Białystok na lata 2018-2022 plus za rok
2021

opracowanie: Maciej Białous
Białystok, marzec 2022 r.

Wstęp

Niniejszy dokument podsumowuje kolejny rok opracowywania i realizacji Programu Polityki Kulturalnej Miasta Białystok na lata 2018-2022 plus (dalej również: PPK, Program). Prezentuje przekrojowe spojrzenie na podejmowane w 2021 r. działania, odnosząc je zarówno do konkretnych, wpisanych w Program wskaźników, jak i ogólniejszej wizji oraz potrzeb towarzyszących powstaniu PPK.

Stopień osiągania założonych wcześniej wskaźników często jest dla ewaluatora informacją pokazującą, na ile skuteczne są podejmowane działania oraz w jakich obszarach pojawiają się problemy czy opóźnienia. W tym przypadku należy jednak pamiętać, że od wiosny 2020 r. sektor kultury musiał radzić sobie z bezprecedensowymi ograniczeniami spowodowanymi przez pandemię SARS-CoV-2. Między innymi z tego powodu należy potraktować ocenę realizacji podjętych wcześniej planów w sposób szczególny, odchodząc od perspektywy wyłącznie ilościowej, a biorąc pod uwagę szerszy kontekst.

Wpływ sytuacji pandemicznej czy post-pandemicznej na długofalowe programy, takie jak PPK, jest niejednoznaczny. Z jednej strony wydaje się zrozumiałe, że nie wszystkie działania można zrealizować, niektóre aktywności należy przełożyć na inny czas, a inne zrewidować. Z drugiej strony sytuacja wymusza też podejmowanie dodatkowych działań, które – choć niewpisane w założenia Programu – mogą okazać się kluczowe dla jego sukcesu w dłuższej perspektywie. Newralgicznym przykładem wydaje się tutaj np. kwestia komunikacji w warunkach chaosu i niepewności.

W związku z powyższym, niniejszy dokument będzie odnosił się nie tylko do wskaźników sukcesu założonych w rzeczywistości sprzed pandemii. Będą się tu pojawiać również komentarze i rekomendacje odnoszące się do „nowej normalności”. Należy przy tym zaznaczyć, że takie komentarze, siłą rzeczy, będą miały charakter ogólny. Wciąż trudno jest bowiem z całą pewnością wyobrazić sobie warunki prowadzenia działalności kulturalnej w kolejnych miesiącach.

Innymi słowy, wyniki tej ewaluacji są zarówno sprawdzeniem wykonania założonych wcześniej wskaźników, jak i próbą jakościowego opisu sytuacji, w której znalazł się proces realizacji PPK z końcem 2021 r.

Założenia wyjściowe

Omawiany w poniższym dokumencie „Program polityki kulturalnej Miasta Białystok na lata 2018-2022 plus” został przyjęty uchwałą Nr LI/795/18 Rady Miasta Białystok z dnia 18 czerwca 2018 r.

Realizacja Programu została oparta o trzy zadania strategiczne:

- A. Doprowadzenie do rozwoju co najmniej 5 przedsięwzięć o kluczowym znaczeniu dla rozwoju życia kulturalnego miasta poprzez opracowanie i wdrożenie Programu Wydarzeń Kluczowych.
- B. Zwiększenie poziomu kompetencji kulturowych mieszkańców, pogłębienie poziomu uczestnictwa w kulturze oraz rozwinięcie oferty kulturalnej na białostockich osiedlach poprzez opracowanie i wdrożenie Programu Edukacji Kulturalnej.
- C. Zwiększenie dostępności zasobów będących w posiadaniu instytucji kultury dla osób i organizacji zewnętrznych prowadzących niekomercyjną działalność kulturalną poprzez opracowanie i wdrożenie Funduszu Współpracy.

Poza nimi wyodrębniono trzy zadania uzupełniające:

- D. Wsparcie instytucji kultury w procesie tworzenia instytucjonalnych strategii rozwoju oraz wprowadzenie ujednoliconego systemu sprawozdawczości umożliwiającego przeprowadzanie ewaluacji postępów realizacji PPK2018.
- E. Zwiększenie dostępności środków finansowych przeznaczonych na działania organizacji pozarządowych poprzez zmianę struktury otwartych konkursów dotacyjnych.
- F. Wsparcie budowy i adaptacji nowych obiektów na cele kultury oraz poprawa istniejącej infrastruktury kultury oraz powiększanie jej zbiorów i powierzchni wystawienniczej.

W 2021 r. – zgodnie z założeniami harmonogramu – powinny zostać zrealizowane działania związane z niektórymi z tych zadań. Były to:

- Kontynuacja realizacji Programu Wydarzeń Kluczowych (zadanie A),
- Kontynuacja realizacji Funduszu Współpracy (zadanie C),

- Kontynuacja realizacji ujednoliconego systemu sprawozdawczości (zadanie D),
- Opracowywanie i wdrażanie strategii instytucji kultury (zadanie D),
- Kontynuacja realizacji oraz ewaluacja nowej struktury konkursów dla NGO (zadanie E).

Realizacja PPK w 2021 r. oraz wskaźniki sukcesu

Każde z opisanych wyżej zadań zostało powiązane w Programie ze wskaźnikami oraz narzędziami realizacji. Pełnią one funkcję oceniającą skuteczność działań podjętych przez Urząd Miejski oraz pozostałych interesariuszy zaangażowanych w PPK. Poniżej umieszczono syntetyczny opis działań prowadzonych w 2021 r. oraz realizacji wybranych wskaźników – tych, które miały związek z zadaniami podejmowanymi w ewaluowanym okresie. Realizacja pozostałych wskaźników została opisana w dokumentach ewaluujących poprzednie lata realizacji PPK.

Skala ocen realizowanych działań użyta w tym dokumencie została zaczerpnięta z pierwszego raportu ewaluacyjnego PPK („Raport ewaluacyjny z realizacji „Programu polityki kulturalnej Miasta Białystok na lata 2018-2022 plus”, autor: Artur Celiński). Oparcie się na niej ma na celu zwiększenie porównywalności ocen w czasie, a tym samym pewniejsze spojrzenie na realizację PPK w dłuższym okresie. Jednocześnie wprowadzono do niej pewne modyfikacje, które wymagają wyjaśnienia. Po pierwsze, ocenę „umiarkowany sukces” zastąpił „częściowy sukces”, co wydaje się lepiej oddawać ambiwalencję niektórych prowadzonych działań. Po drugie, ewaluator dopuścił również ocenę uzupełnioną o dopisek „z zastrzeżeniami” w sytuacjach, kiedy dane badawcze nie pozwalają na jednoznaczne stanowisko.

Przyjęta skala ocen:

- sukces – gdy wartość wskaźnika została osiągnięta, a działaniom z tym związanym nie towarzyszą istotne wątpliwości;
- częściowy sukces – gdy wartość wskaźnika została osiągnięta, ale działaniom tym towarzyszą istotne wątpliwości, pojawiły się nieprzewidziane skutki lub czynniki zewnętrzne uniemożliwiające ogłoszenie sukcesu;

- niepowodzenie – gdy wartość wskaźnika nie została osiągnięta, ale taki stan rzeczy da się wyjaśnić czynnikami zewnętrznymi;
- porażka – gdy wartość wskaźnika nie została osiągnięta, a stanu tego nie da się wyjaśnić czynnikami zewnętrznymi.

Program Wydarzeń Kluczowych (zadanie A)

W związku z wyborem w 2019 r. trzech Wydarzeń Kluczowych, które powinny być zorganizowane przez organizacje pozarządowe, w grudniu 2020 r. rozstrzygnięto konkurs ofert na realizację zadań publicznych w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego pod nazwą Program Wydarzeń Kluczowych, planowanych do realizacji w latach 2021-2023.

W budżecie Miasta na 2021 r. na konkurs zaplanowano łączną kwotę 600 000 PLN. Taką samą kwotę zaplanowano również na lata 2022-2023. Udzielono dotacji na trzy wydarzenia:

- *Up to Date Festival*,
- Festiwal Literacki *Na pograniczu kultur*,
- Festiwal *Biała Czysta Kulturalna - rzeka dla mieszkańców*.

Umowy podpisali organizatorzy festiwali *Up to Date* oraz *Na pograniczu kultur*. Edycje tych wydarzeń w 2021 r. zostały zrealizowane.

W budżecie Miasta Białegostoku na 2021 r. ujęto również środki na Wydarzenia Kluczowe realizowane przez instytucje kultury. Przeznaczono na ten cel środki w mniejszej wysokości niż planowano w PPK:

- *Halfway Festival* – 350 000 PLN,
- Festiwale lalkarskie (Białostocki Teatr Lalek) – 200 000 PLN.

W kwietniu 2021 r. Opera i Filharmonia Podlaska Europejskie Centrum Sztuki – organizator wydarzenia *Halfway Festival* poinformowała, że w 2021 r. nie zorganizuje go. Zaplanowane na ten cel środki finansowe pozostały w dziale kultury z przeznaczeniem na inne działania. Zrealizowano natomiast Wydarzenie Kluczowe Białostockiego Teatru Lalek – Festiwal „Metamorfozy Lalek” (3-19 września). Wydarzenie odbyło się zgodnie z programem, 34 prezentacje festiwalowe obejrzało bezpośrednio 3280 widzów.

Wskaźnik: Terminowość realizacji poszczególnych etapów Programu Wydarzeń Kluczowych

Ocena realizacji wskaźnika: częściowy sukces

Już w grudniu 2019 r. władze miasta zdecydowały o przesunięciu uruchomienia grantów wieloletnich z roku 2020 na 2021, argumentując to ograniczeniami finansowymi w budżecie Miasta Białegostoku na 2020 rok. Uruchomienie grantów wieloletnich powiodło się w 2021 r., ale należy uznać to za jedynie częściowy sukces.

Wskaźnik: Przeznaczenie odpowiedniej wysokości środków na realizację programu

Ocena realizacji wskaźnika: niepowodzenie

Jak zostało wspomniane wyżej, budżet przeznaczony na organizację Wydarzeń Kluczowych został pomniejszony wobec pierwotnych założeń Programu.

Sytuację tę częściowo tłumaczyć można jako skutek pandemii, ale należy zauważyć, że opóźnianie wprowadzenia oraz okrajanie Programu Wydarzeń Kluczowych rozpoczęło się już wcześniej, w budżecie uchwalonym na rok 2020. Decyzję tę argumentowano ograniczeniami finansowymi, ale dostępne publicznie informacje pozostawały w tej kwestii dość lakoniczne, co wydaje się problemem w komunikacji pomiędzy samorządem a interesariuszami zewnętrznymi.

Ograniczenie funduszy stawia w wątpliwość zasadność Programu Wydarzeń Kluczowych, przynajmniej wobec założeń i celów zawartych pierwotnie w PPK. Należy bowiem zaznaczyć, że zgodnie z duchem PPK, fundusze te powinny dawać wytypowanym wydarzeniom możliwość komfortowego, stałego rozwoju i strategicznego planowania.

Wskaźnik: Opracowanie i realizacja planu promocji działań związanych z Programem Wydarzeń Kluczowych

Ocena realizacji wskaźnika: częściowy sukces

Materiały promocyjne Wydarzeń Kluczowych realizowanych w 2021 r. zawierały logo Miasta Białegostoku ze specjalnym dopiskiem dotyczącym udziału w Programie. Pojawiały się na ten temat również informacje w mediach lokalnych. Trudno jednak uznać te treści za elementy widocznej i skutecznej strategii komunikacji.

Warto zwrócić uwagę, że Program Wydarzeń Kluczowych, prócz uruchomienia określonego mechanizmu finansowego, mógłby wpływać pozytywnie na prestiż wydarzeń zarówno wśród odbiorców wewnętrznych (białostoczan) jak i zewnętrznych. Wydaje się, że ten potencjał pozostał drugi rok z rzędu całkowicie niewykorzystany.

Wskaźnik: Wieloletnie wsparcie finansowe

Ocena realizacji wskaźnika: sukces

Na etapie opracowania zapewniono formalną możliwość finansowania Programu w trybie trzyletnim. W grudniu 2019 r. zdecydowano się przesunąć ją o rok. W 2021 r. mechanizm trzyletniego finansowania został wdrożony wobec festiwali *Up to Date* oraz *Na pograniczu kultur*.

Ogólna ocena realizacji Programu Wydarzeń Kluczowych

W założeniach PPK Program Wydarzeń Kluczowych miał pełnić przynajmniej kilka bardzo istotnych funkcji. Po pierwsze, zapewniać względną stabilność rozwoju wydarzeniom uznanym za szczególnie istotne pod względem merytorycznym oraz atrakcyjne dla odbiorców. Po drugie, uwydatnić kierunki rozwoju kultury w mieście. Po trzecie, zachęcać podmioty tworzące ofertę kulturalną do długofalowego myślenia o podejmowanych działaniach.

W tym kontekście, działania samorządu polegające na ograniczeniu środków budżetowych na to zadanie oraz opóźnienie uruchomienia grantów wieloletnich należy ocenić jako poważne uderzenie w istotę Programu Wydarzeń Kluczowych i jego zasadność. Bez względu na wyzwania związane zarówno z trudnościami budżetowymi jak i ograniczeniami reżimu sanitarnego należy uznać, że manipulowanie zasadami Programu podważa jego prestiż oraz pozbawia interesariuszy poczucia stabilności. Zwiększanie stabilności i prestiżu wydarzeń było tymczasem centralnym założeniem Programu.

Cele i dalsze realizacja Programu Wydarzeń Kluczowych wymagają przemyślenia, a najlepiej dyskusji w stosunkowo szerokim składzie (np. osób/instytucji biorących udział w procesie wyboru wydarzeń kluczowych). Rozwiązania domaga się również sytuacja, w której – ze względu na pandemię lub inne okoliczności – dwa z pięciu wybranych w środowiskowym głosowaniu Wydarzeń Kluczowych nie zostało do tej pory zrealizowane i możliwe, że nie będą organizowane w przyszłości.

Długofalowy cel wykreowania pięciu Wydarzeń Kluczowych najprawdopodobniej nie zostanie zrealizowany.

Do ogólnej oceny Programu Wydarzeń Kluczowych jako niepowodzenia należy również dodać, że w dużej mierze niewykorzystany pozostaje potencjał promocyjny z nim związany. Wskazane wydaje się przeprowadzenie działań wychodzących poza niezbędne minimum (jak publikowanie logotypów), dążących do tego, aby odbiorcy wewnętrzni i zewnętrzni rozpoznawali Wydarzenia Kluczowe i łączyli je z atrakcyjnością oraz wysoką jakością.

Fundusz Współpracy (Zadanie C)

Na 2021 r. w ramach Funduszu Współpracy zaplanowano środki w wysokości 50 000 PLN. W 2021 roku roczny Plan Współpracy złożyły następujące instytucje:

- Białostocki Teatr Lalek (BTL)

Prezydent Miasta zatwierdził Plan Współpracy Białostockiego Teatru Lalek z beneficjentami Funduszu na rok 2021, obejmujący środki w wysokości 5 950 PLN, w związku z planowaną współpracą z twórcami, obejmującą prezentację spektaklu „Grafeet”. 9 lipca 2021 r. BTL złożył sprawozdanie z realizacji Planu Współpracy na rok 2021 za drugi kwartał. Współpraca została zrealizowana w pełnym zakresie na kwotę 5 950 PLN.

Białostocki Teatr Lalek przekazał informację o wskaźniku sukcesu (9 lipca), którym zgodnie z założeniem instytucji, było przeprowadzenie co najmniej jednego wydarzenia kulturalnego w ramach Funduszu w 2021 r. Pomimo pandemii i obostrzeń z nią związanych (zamknięcie instytucji) Teatrowi udało się zrealizować jedno zadanie. Współpraca z beneficjentem została oceniona bardzo dobrze. Wskaźnik sukcesu został osiągnięty.

- Białostocki Ośrodek Kultury (BOK)

Prezydent Miasta zatwierdził Plan Współpracy Białostockiego Ośrodka Kultury z beneficjentami Funduszu na rok 2021 obejmujący środki w wysokości 2 800 PLN, w związku z planowaną współpracą ze stypendystką Prezydenta Miasta, obejmującą koncert w 80. rocznicę spalenia Wielkiej Synagogi w Białymstoku. 6 lipca 2021 r. BOK złożył Sprawozdanie z realizacji Planu Współpracy na rok 2021

za drugi kwartał. Współpraca została zrealizowana w pełnym zakresie na kwotę 2 800 PLN.

W związku z dodatkowym naborem Białostocki Ośrodek Kultury złożył modyfikację Planu Współpracy na 2021, która została zatwierdzona przez Prezydenta Miasta. Obejmowała ona środki w łącznej kwocie 15 800 PLN, w związku z planowaną współpracą z dwoma twórcami (na spektakl „Uczta Tymona” i spektakl o Lidii Zamenhof). 8 listopada 2021 r. Białostocki Ośrodek Kultury złożył Informację o realizacji Planu Współpracy za czwarty kwartał 2021 r. BOK poinformował, że jeden twórca wycofał się ze współpracy, w związku z czym jedno z planowanych wydarzeń nie zostanie zrealizowane. Zrealizowano współpracę w zakresie spektaklu o Lidii Zamenhof na kwotę 9 900 PLN.

Białostocki Ośrodek Kultury przekazał informację o wskaźnikach sukcesu (21 grudnia 2021 r.). Instytucja przyjęła dwa takie wskaźniki. Pierwszym było pozyskanie zgłoszeń od osób zainteresowanych współpracą oraz przeprowadzenie co najmniej dwóch wydarzeń w ramach Funduszu. Instytucja otrzymała oferty na trzy wydarzenia. Jedno z nich nie doszło do skutku, zrealizowano dwa. Wskaźnik sukcesu osiągnięto. Drugim wskaźnikiem było wsparcie projektów niekomercyjnych twórców regionalnych, co do których instytucja zakładała, że współpraca podniesie poziom artystyczny projektów. Wskaźnik ten także został osiągnięty.

- Dom Kultury „Śródmieście”

Prezydent Miasta zatwierdził Plan Współpracy Domu Kultury „Śródmieście” z beneficjentami Funduszu na rok 2021, obejmujący środki w wysokości łącznej 8 480 PLN, w związku z planowaną współpracą ze Stowarzyszeniem Społeczno-Kulturalnym „Wokół Sztuki” w drugim półroczu. Dom Kultury złożył 18 października 2021 r. Sprawozdanie z realizacji Planu Współpracy z Beneficjentami Funduszu Współpracy na rok 2021 za trzeci kwartał (na kwotę 2 480 PLN), a 4 listopada 2021 r. Informację o realizacji Planu na rok 2021 za czwarty kwartał 2021 r. (na kwotę 6 000 PLN). Współpraca została zrealizowana w pełnym zakresie na kwotę 8 480 PLN.

Dom Kultury „Śródmieście” przekazał informację o wskaźnikach sukcesu 21 grudnia 2021 r. Według założeń instytucji wskaźnikiem sukcesu było wzbudzenie zainteresowania potencjalnych beneficjentów Funduszu oraz przeprowadzenie co najmniej jednego spotkania kulturalnego. Instytucja otrzymała jedną ofertę współpracy. Odbędzie się osiem spotkań. Wskaźniki sukcesu

zostały osiągnięte. Instytucja oceniła współpracę z beneficjentem jako bardzo dobrą.

Należy dodać, iż niewykorzystana kwota z tego zadania pozostała w dziale budżetowym 921 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego. Została ona przeznaczona na inne zadania z zakresu kultury.

Wskaźnik: Terminowość realizacji poszczególnych etapów realizacji Funduszu Współpracy

Ocena realizacji wskaźnika: sukces

Wszystkie kluczowe etapy zaznaczone w PPK zostały wprowadzone terminowo, instytucje zaangażowane w Fundusz złożyły sprawozdania oraz informacje o wskaźnikach sukcesu.

Wskaźnik: Upublicznianie i aktualizowanie informacji na temat dostępności infrastruktury i sprzętu.

Ocena realizacji wskaźnika: sukces (z zastrzeżeniami)

Informacje dotyczące dostępności infrastruktury i sprzętu oraz zasad działania Funduszu Współpracy są dostępne na stronach internetowych instytucji kultury, które do niego przystąpiły. Należy zwrócić uwagę, że informacje te są w poszczególnych przypadkach łatwiejsze lub trudniejsze do odnalezienia, ale wynika to w dużej mierze ze zróżnicowanej architektury tychże stron, nie powinno więc być to traktowane jako zarzut. W dokumentach zestawiających dostępne zasoby nie ma natomiast informacji dotyczących aktualności (w rodzaju „zasoby dostępne w roku XXXX” lub „dokument ważny od...”), przez co wpisane w PPK założenie „informacje są aktualne” nie może być zweryfikowane z poziomu interesariusza odwiedzającego stronę internetową.

Jednocześnie należy dodać, że Urząd Miasta publikuje na swoich stronach internetowych wszystkie niezbędne informacje związane z Funduszem Współpracy.

Wskaźnik: Instytucje dopilnowują obowiązku kwartalnej sprawozdawczości z realizacji planu współpracy i wykorzystania środków z Funduszu.

Ocena realizacji wskaźnika: sukces

Instytucje zaangażowane w Fundusz sprawozdawały realizację planu.

Wskaźnik: Beneficjentami Funduszu są organizacje pozarządowe, stypendyści, indywidualni twórcy i animatorzy kultury oraz grupy nieformalne.

Ocena realizacji wskaźnika: sukces

Pomimo ograniczeń związanych z pandemią, trzy instytucje kultury wzięły udział w projektach z wykorzystaniem mechanizmu Funduszu Współpracy, których beneficjentami byli twórcy i organizacje pozarządowe. Ustalone przez te instytucje kultury wskaźniki sukcesu zostały przez nie osiągnięte.

Ogólna ocena realizacji Funduszu Współpracy

Wskaźniki zapisane w PPK w odniesieniu do Zadania C zostały zrealizowane z sukcesem. Warto jednak zwrócić uwagę na kilka aspektów, które sprawiają, że Fundusz Współpracy nie działał i nie działa z intensywnością, której oczekiwano w czasie tworzenia PPK. Z pewnością owa niższa intensywność wiąże się, przynajmniej częściowo, z uciążliwymi utrudnieniami związanymi z zagrożeniem epidemicznym, z którymi instytucje kultury oraz inni interesariusze borykają się od wiosny 2020 r. Warto jednak zwrócić uwagę na te kwestie z myślą o intensyfikacji prac w przyszłości, jeśli warunki ku temu okażą się bardziej sprzyjające. Jest to tym ważniejsze, że jedną z długofalowych idei stojących za Funduszem Współpracy było mocniejsze usieciowienie podmiotów w lokalnym polu kultury, wzrost zaufania i współpracy skutkujący realizacją nowych działań o wysokiej jakości i rozwojem pozainstytucjonalnych podmiotów prowadzących działalność niekomercyjną.

Istotną kwestią pozostaje aktywne włączenie wszystkich instytucji kultury, których organizatorem jest Miasto Białystok do udziału w Funduszu Współpracy. Do końca 2021 r. dwie z instytucji, które przystąpiły do Funduszu nie ma jeszcze historii współpracy z beneficjentami, a dwie kolejne w ogóle nie przystąpiły do Funduszu (Galeria Arsenał oraz Muzeum Pamięci Sybiru). Aktywne włączenie się tych placówek do opisywanego Zadania miałoby pozytywny wpływ legitymizujący ten mechanizm, znaczenie prestiżowe oraz zwiększałoby potencjał usieciowienia i współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w różnych obszarach pola kultury.

Ważnym zagadnieniem jest również poziom finansowania Programu, który został obniżony do poziomu 70 000 PLN w 2020 r., a następnie 50 000 PLN w 2021 r. Działanie takie uzasadniać mógłby fakt, że nawet ta pula nie była w latach 2020-2021 w pełni wykorzystywana. Należy jednak zwrócić uwagę, że po oczywistym krachu związanym z pandemią w roku 2020, w kolejnym roku – wraz z nieco większymi możliwościami działania oraz włączeniem się do Funduszu dużej instytucji kultury (BOK) – kwota była już wyraźnie wyższa. Wydaje się więc zasadne, żeby wraz ze zwiększaniem się możliwości swobodnego organizowania wydarzeń kulturalnych oraz przyłączania kolejnych instytucji kultury do Funduszu zakładać konieczność stopniowego powiększania budżetu Funduszu do planowanych wcześniej kwot, zamiast utrzymywania go na obecnym poziomie lub dalszego okrajania go.

Urząd Miasta wywiązał się ze wszystkich działań powierzonych mu w zakresie Funduszu Współpracy bardzo dobrze. Należy jednocześnie pamiętać, że rzeczywistość post-pandemiczna (rok 2022 i następne) nie będzie po prostu kontynuacją wcześniejszych realiów, ale swego rodzaju nowym otwarciem. Z myślą o kondycji Funduszu Współpracy jako innowacyjnego mechanizmu oraz wsparciu oddolnych, działających niekomercyjnie środowisk kulturotwórczych, Urząd Miasta powinien zintensyfikować działania promocyjne i upowszechniające ideę Funduszu Współpracy wśród różnych grup interesariuszy. Co więcej, instytucje udostępniające zasoby w jego ramach mogłyby zostać uczulone na potrzeby związane z udostępnianiem sprzętu i usług merytorycznych istotnych np. dla tworzenia działań kulturalnych w formule hybrydowej lub wirtualnej. Tego typu działania mogłyby prowadzić do lepszego dostosowania przygotowywanej oferty do wymogów współczesności.

System sprawozdawczości (Zadanie D)

W odpowiednich terminach (kwiecień, lipiec, październik, listopad) 2021 r. zebrano i poddano analizie dane statystyczne od siedmiu miejskich instytucji kultury za poszczególne kwartały, m.in. z zakresu działań realizowanych przez instytucje, liczby osób uczestniczących w tych działaniach, wykorzystania Karty Dużej Rodziny.

Wskaźnik: Zakres merytoryczny systemu sprawozdawczości

Ocena realizacji wskaźnika: częściowy sukces

System jest prowadzony w formie elektronicznej i uwzględnia dane ilościowe („twarde”) działalności instytucji. Samorząd zrezygnował ze zbierania w ten sposób danych jakościowych („miękkich”), co było wpisane jako założenie PPK. Samorząd wyjaśnia to posunięcie argumentując, że dane jakościowe pozyskiwane są na inne sposoby, co wydaje się uzasadnione. Takie rozwiązanie nie pozwala jednak przetestować działania potencjalnego jednolitego narzędzia do prowadzenia różnego rodzaju sprawozdawczości i ewaluacji, przez co realizacja wskaźnika jest jedynie częściowym sukcesem.

Ogólna ocena realizacji systemu sprawozdawczości

System sprawozdawczości w swoich założeniach miał umożliwić m. in. analizę wspólnych postępów w realizacji PPK, strategii poszczególnych instytucji oraz skuteczności podejmowanych przez nich działań. Obecnie działa w oparciu o przekazywanie przez instytucje danych ilościowych. Pełna weryfikacja realnej użyteczności tego systemu może nastąpić jednak dopiero po dłuższym czasie jego użytkowania – pojawieniu się korpusu danych, który będzie można poddawać analizom porównawczym.

Strategie instytucji kultury (Zadanie D)

PPK zakładał, że do połowy 2022 roku powinny być opracowane strategie dla co najmniej trzech instytucji kultury. W 2021 r. przygotowano strategie następujących instytucji:

- Galeria Arsenał,
- Białostocki Teatr Lalek.

Na stronach internetowych Galerii Arsenał oraz Białostockiego Teatru Lalek dostępne są treści opracowanych strategii. W 2021 r. opracowano również i zamieszczono na stronie www.bialystok.pl *Zasady Realizacji Strategii Muzeum Pamięci Sybiru na 2022 rok*. W budżecie Miasta na 2022 rok zaplanowano 30 000 PLN na opracowanie strategii Muzeum Pamięci Sybiru w ramach dotacji celowej. Strategia Muzeum powinna zostać w całości opracowana w roku 2022.

Wskaźnik: Postępy w realizacji strategii dla kolejnych instytucji kultury

Ocena realizacji wskaźnika: sukces

W 2021 r. opracowano w całości dwie strategie instytucji kultury (Galeria Arsenał, Białostocki Teatr Lalek) oraz przygotowano podstawy do opracowania strategii trzeciej instytucji (Muzeum Pamięci Sybiru).

Wskaźnik: Zakres merytoryczny strategii instytucjonalnych

Ocena realizacji wskaźnika: sukces

Obie opracowane strategie obejmują okres do 2028 roku, a więc wykraczają poza obecne kadencje dyrektorów i stanowią podstawę do formułowania oczekiwań wobec kolejnych osób zarządzających tymi instytucjami. Strategie kompleksowo wytyczają kierunki działań, są adekwatne do zakresu ich działalności oraz potencjałów.

Ogólna ocena realizacji strategii instytucji kultury

Warto podkreślić, że pomimo trudnej sytuacji pandemicznej zadanie zostało w 2021 r. wykonane terminowo. Ukończone i opublikowane w Internecie strategie dwóch instytucji kultury są na wysokim poziomie merytorycznym. Można przypuszczać, że w najbliższych latach powstanie strategii pozytywnie wpłynie na dalszy rozwój tych instytucji kultury.

Zmiana struktury otwartych konkursów dotacyjnych dla organizacji pozarządowych (Zadanie E)

Na 2021 rok zaplanowano organizację czterech konkursów ofert dla organizacji pozarządowych, na kwotę 1 900 000 PLN, w tym:

- I konkurs – na projekty wybrane w Programie Wydarzeń Kluczowych w cyklu trzyletnim (600 000 PLN corocznie);
- II konkurs - na działania całoroczne (1 100 000 PLN, w tym 400 000 PLN zaangażowane na podpisaną umowę trzyletnią – dom kultury na osiedlu Słoneczny Stok; do rozdysponowania kwota 700 000 PLN);
- III konkurs - na działania na osiedlach, na projekty niskobudżetowe (100 000 PLN). Ostatecznie przyznano 10 dotacji na łączną kwotę 83 500 PLN. Niewydatkowana kwota powiększyła środki na IV konkurs.
- IV konkurs - na drugie półrocze (100 000 PLN). Ostateczna pula konkursowa wzrosła o środki niewydatkowane w konkursie III i wyniosła 116 500 PLN.

W budżecie Miasta Białegostoku na 2021 rok, przyjętym uchwałą Rady Miasta z 14 grudnia 2020 r., ujęto mniejsze środki niż planowano w PPK na Wydarzenia Kluczowe, które zostały wybrane w 2019 roku do realizacji przez organizacje pozarządowe. Argumentowano to ograniczeniami finansowymi. Program Wydarzeń Kluczowych rozpoczęto w 2021 roku jako odrębny konkurs na działania trzyletnie, ale z mniejszą niż planowano kwotą. Konkurs na projekty wybrane w Programie Wydarzeń Kluczowych został ogłoszony w listopadzie 2020 r. na kwotę 600 000 PLN każdego roku w okresie 2021-2023.

W 2021 r., zgodnie z harmonogramem PPK, opracowano również raport ewaluacyjny dotyczący tego Zadania. Został on opublikowany na stronie internetowej samorządu.

Wskaźnik: Dokonanie zmian w strukturze konkursów dotacyjnych dla NGO

Ocena realizacji wskaźnika: porażka

Pomimo wprowadzania zmian, nie udało się w pełni osiągnąć zakładanej w PPK struktury wydatków w ramach otwartych konkursów dotacyjnych dla organizacji pozarządowych.

Wskaźnik: Przygotowanie i realizacja kampanii informacyjnej dla NGO dotyczących zmian w strukturze konkursów dla NGO

Ocena realizacji wskaźnika: częściowy sukces

Abstrahując od próby zdefiniowania, jakie warunki powinny zostać spełnione, aby mówić o kampanii informacyjnej, należy podkreślić, że kwestie związane z komunikacją stają się tym ważniejsze, im bardziej niepewna jest rzeczywistość wokół nas. Cięcia finansowe działań założonych w PPK, pogłębiane następnie przez ograniczenia związane z czasem pandemii wymagały i wciąż wymagają nie tylko sprawnej komunikacji faktów – z czego samorząd z pewnością się wywiązuje – ale również szerszej narracji dotyczącej teraźniejszości i przyszłości PPK. Jasnego określenia priorytetów Programu w okresie pandemii, ale także oczekiwanej roli zróżnicowanych podmiotów sektora kultury, w tym organizacji pozarządowych, wobec misji PPK. Między innymi roli w kreowaniu działań kulturalnych, które będą – zgodnie z dewizą Programu – ważne i zauważalne (np. na osiedlach). Z drugiej strony należy pamiętać, że PPK powstał z intencją wzmacniania rozproszonych środowisk kultury, które powinny śmiało inicjować komunikację z samorządem, wyrażając swoje potrzeby, ograniczenia i możliwe kierunki rozwoju.

Zasadne wydaje się więc zintensyfikowanie przez samorząd działań informacyjnych i komunikacyjnych związanych z przyszłością Programu, przy jednoczesnym zachęcaniu pozostałych interesariuszy do inicjowania kontaktów z samorządem.

Ogólna ocena realizacji zmiany struktury otwartych konkursów dotacyjnych dla organizacji pozarządowych

Z pewnością częściowo jest to skutkiem pandemii, ale należy zauważyć, że ograniczanie budżetu (m. in. na projekty osiedlowe) oraz opóźnianie wprowadzenia i okrajanie Programu Wydarzeń Kluczowych rozpoczęło się już wcześniej (w budżecie uchwalonym na rok 2020). Decyzje te argumentowano ograniczeniami finansowymi, ale dostępne publicznie informacje pozostawały w tej kwestii dość lakoniczne, co szkodzi jakości komunikacji pomiędzy samorządem, a organizacjami pozarządowymi.

Szczególną uwagę należy w tym miejscu zwrócić na ograniczenie finansowania działań osiedlowych. Konieczność stymulowania życia kulturalnego poza centrum Białegostoku była wszak jednym z celów strategicznych PPK, a refleksja na ten temat jest dłuższa, sięga przynajmniej roku 2014, kiedy samorząd zlecił diagnozę oferty kulturalnej w Białymstoku. Co więcej, projekty osiedlowe – którym nadano wysoki priorytet w PPK – powinny być uznane za tym ważniejsze w okresie pandemii. W czasie ograniczonych możliwości mobilności mieszkańców, utrudnionej dostępności instytucji kultury, a także wysokiego poziomu lęku i niepewności w społeczeństwie, łatwo dostępne i bliskie mieszkańcom działania kulturalne powinny być odgórnie wspierane.

Opóźnienie wdrażania Programu Wydarzeń Kluczowych w formule osobnego konkursu oraz ograniczenie funduszy o około 45% (600 000 PLN wobec planowanych 1 100 000 PLN rocznie) stawia natomiast w wątpliwość zasadność jego realizacji, przynajmniej wobec założeń i celów zawartych pierwotnie w PPK.

Warto w tym miejscu zwrócić także uwagę na niewykorzystanie puli środków konkursowych przeznaczonych na projekty osiedlowe w latach 2020-2021. Z jednej strony – jak pokazują dostępne dokumenty – wynikało to z niewystarczającej liczby spełniających kryteria wniosków. W tym kontekście, jako pozytywną należy uznać praktykę przenoszenia niewykorzystanych środków na inne konkursy dla organizacji pozarządowych (np. Działania kulturalne – drugie półrocze w 2021 r.). Być może jednak samorząd powinien podjąć aktywniejsze działania zachęcające organizacje pozarządowe do organizacji wydarzeń

osiedlowych. Uznając, że niewystarczająca liczba wniosków wiąże się z wyjątkową sytuacją pandemiczną, należy jednocześnie zwrócić uwagę, iż częściowo może się to również wiązać z kwestią spójnej i przekonującej komunikacji.

Ewaluacja PPK

Wskaźnik: Realizacja planu kwartalnych spotkań kluczowych osób odpowiedzialnych za realizację strategii

Ocena realizacji wskaźnika: niepowodzenie

Spotkania kluczowych osób odpowiedzialnych za realizację PPK nie były organizowane w 2021 r. Częściowo można brak tych spotkań usprawiedliwić ograniczeniami związanymi z pandemią. Z drugiej strony – jak zwrócono uwagę w innych miejscach tego raportu – wyzwania rzeczywistości pandemicznej i post-pandemicznej wskazują na potrzebę szerokiej refleksji nad teraźniejszością i przyszłością rozwiązań proponowanych w PPK. Dlatego też spotkania takie, nawet realizowane w ograniczonej formule (hybrydowej, zdalnej), mogłyby przynieść korzystne rezultaty dla dynamiki oraz skutków Programu.

Wskaźnik: Opracowanie cząstkowych raportów ze stanu realizacji PPK

Ocena realizacji wskaźnika: sukces

W 2021 r. opublikowano na stronie internetowej samorządu trzy raporty cząstkowe, które w pełni wypełniają postawiony przed nimi cel. Zawierają one kluczowe informacje na temat realizacji działań zaplanowanych w PPK.

Wskaźnik: Opracowanie raportu rocznego

Ocena realizacji wskaźnika: porażka

Na stronie internetowej samorządu nie pojawił się w założonym terminie raport ewaluujący działania PPK za rok 2020.

Ogólna ocena ewaluacji PPK

Pomimo ograniczeń związanych z pandemią, proces ewaluacji PPK odbywa się w większości terminowo. Informacje są publicznie dostępne, zredagowane w sposób przejrzysty i wystarczający. Dominuje jednak komunikacja jednostronna, co w dłuższej perspektywie nie sprzyja realizacji Programu.

Z drugiej strony warto zwrócić uwagę na fakt, że wiele osób aktywnie uczestniczących w procesie powstawania PPK – np. zarządzający instytucjami kultury z siedzibami w Białymstoku – w 2021 r. nie pełniło już tych stanowisk lub nie było w równym stopniu zaangażowanych w sprawy lokalnej kultury. Sprawiało to, że pewne idee stojące za PPK nieco się rozmyły, co z pewnością nie ułatwiało samorządowi miejskiemu wejścia w rolę lidera i koordynatora komunikacji. Postulat intensyfikacji komunikacji pozostaje w mocy, należy jednak przyznać, że w zaistniałych okolicznościach, proces ten mógł być trudny do wdrożenia lub skutecznej realizacji.

Podsumowanie ocen realizacji zadań

Nazwa zadania	Wskaźnik/narzędzie	Ocena realizacji za 2021 r.
Program Wydarzeń Kluczowych	Terminowość realizacji poszczególnych etapów Programu Wydarzeń Kluczowych	Częściowy sukces
	Przeznaczenie odpowiedniej wysokości środków na realizację programu	Niepowodzenie
	Opracowanie i realizacja planu promocji działań związanych z Programem Wydarzeń Kluczowych	Częściowy sukces
	Wieloletnie wsparcie finansowe	Sukces
Fundusz Współpracy	Terminowość realizacji poszczególnych etapów realizacji Funduszu Współpracy	Sukces
	Upublicznianie i aktualizowanie informacji na temat dostępności infrastruktury i sprzętu.	Sukces (z zastrzeżeniami)
	Instytucje dopilnowują obowiązku kwartalnej sprawozdawczości z realizacji planu współpracy i wykorzystania środków z Funduszu	Sukces
	Beneficjentami Funduszu są organizacje pozarządowe, stypendyści, indywidualni twórcy i animatorzy kultury oraz grupy nieformalne	Sukces
Wsparcie instytucji kultury w procesie	Opracowanie systemu sprawozdawczości	Sukces

tworzenia instytucjonalnych strategii rozwoju oraz wprowadzenie ujednoliconego systemu sprawozdawczości umożliwiającego przeprowadzanie ewaluacji postępów realizacji PPK2018.	Zakres merytoryczny systemu sprawozdawczości	Częściowy sukces
Zmiana struktury otwartych konkursów dotacyjnych dla organizacji pozarządowych.	Dokonanie zmian w strukturze konkursów dotacyjnych dla NGO	Porażka
	Przygotowanie i realizacja kampanii informacyjnej dla NGO dotyczących zmian w strukturze konkursów dla NGO	Częściowy sukces
Ewaluacja PPK2018	Realizacja planu kwartalnych spotkań kluczowych osób odpowiedzialnych za realizację strategii	Niepowodzenie
	Opracowanie częściowych raportów ze stanu realizacji PPK2018	Sukces
	Opracowanie raportu rocznego	Porażka

Wnioski i rekomendacje

1. W 2021 r. większość działań podejmowanych w ramach PPK realizowano w sposób terminowy.
2. Negatywnie ocenione musi być okrojenie budżetowe oraz opóźnione wdrożenie Programu Wydarzeń Kluczowych. Niewystarczająco wykorzystywany jest również potencjał promocyjny Programu. Konieczne wydaje się ponowne przemyślenie formuły Programu Wydarzeń Kluczowych w możliwie szerokim gronie interesariuszy.
3. Negatywnie należy ocenić również zmiany w strukturze konkursów dla organizacji społecznych. Szczególną uwagę należy zwrócić na ograniczenie finansowania działań osiedlowych. Konieczność stymulowania życia kulturalnego poza centrum Białegostoku była wszak jednym z celów strategicznych PPK. Co więcej, projekty osiedlowe – którym nadano wysoki priorytet w PPK – powinny być uznane za tym ważniejsze w okresie pandemii.
4. W dużej mierze niewykorzystany pozostaje potencjał komunikacyjny związany z PPK, a przynajmniej niektórymi jego mechanizmami, takimi jak Program Wydarzeń Kluczowych, czy Fundusz Współpracy.

5. Z punktu widzenia kwestii opisanych w punktach 2-4 oraz w związku ze strategiczną koniecznością planowania pola kultury w sytuacji post-pandemicznej kluczowe wydaje się być utworzenie możliwie szerokiej platformy dialogu i planowania obejmującej różnych interesariuszy. Efektem działania takiej platformy może być modyfikacja PPK na kolejne lata w sposób, który lepiej nawiąże do wyzwań współczesności oraz obejmie porzucone czasowo zadania priorytetowe (takie jak Program Edukacji Kulturalnej).
6. Dużą słabością procesu wdrażania PPK jest sposób promocji działań na zewnątrz. Proces komunikacji skoncentrowany jest na stosunkowo wąskich, wewnętrznych kręgach interesariuszy, co w dużej mierze mija się z hasłem PPK – „ZAUWAŻALNE”. Lepiej zaplanowane i skoordynowane działania promocyjne mogłyby przełożyć się na wzrost prestiżu i atrakcyjności poszczególnych instytucji lub wydarzeń (przede wszystkim Wydarzeń Kluczowych).
7. Pomimo słabych stron realizacji PPK należy podkreślić, że odpowiadający za Program przedstawiciele Urzędu Miasta wywiązywali się ze swoich zadań adekwatnie i terminowo. Należy zwrócić na to szczególną uwagę w kontekście pracy w warunkach ograniczeń związanych z pandemią.